

บทคัดย่อ

ภายใต้การพัฒนาประเทศที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับนโยบายการส่งออก และให้ความสำคัญต่อภาคอุตสาหกรรม ซึ่งเน้นการลงทุนจากต่างประเทศ เพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศมั่งคั่ง มีรายได้ทางสถิติสูง โดยมองข้ามสิ่งที่จะทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้คนในประเทศ ไม่ให้ความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ วัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม ทำให้ผู้คนในประเทศต้องแบกรับชะตากรรมจากการพัฒนาประเทศที่รัฐเป็นผู้กำหนด โดยขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง เป็นเหตุให้เกิดโศกนาฏกรรมและความเสี่ยงภัย ทำความเดือดร้อนให้กับผู้คนในสังคมหลายครั้งหลายครา

โศกนาฏกรรมการระเบิดของโรงงานอบลำไยแห่ง บริษัทหงษ์ไทยเกษตรพัฒนา จำกัด เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2544 เวลา 10.30 น. ที่หมู่บ้านกลาง อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ ทำให้คนงานเสียชีวิตทันที 36 ราย บาดเจ็บสาหัส 2 ราย บริเวณชุมชนรอบโรงงานในรัศมี 1 กิโลเมตร มีจำนวนบ้านเรือนเสียหายทั้งสิ้น 571 หลังคาเรือน และผู้คนในชุมชนได้รับบาดเจ็บกว่า 160 ราย โดยมีการประเมินค่าเสียหายจากหน่วยงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (รพช.) เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 103 ล้านบาท

ในช่วงแรกของเหตุการณ์ มีหน่วยงานรัฐและเอกชนเข้ามาช่วยเหลือหลายหน่วยงาน แต่เป็นเพียงเฉพาะหน้าเท่านั้น ไม่สามารถบรรเทาความเดือดร้อนแก่ผู้ประสบภัยได้อย่างเป็นจริง หลังจากนั้นจึงเกิดการรวมกลุ่มของผู้ได้รับความเดือดร้อนและนำไปสู่การเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ ได้แก่ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และองค์กรชาวบ้าน ที่เข้ามาสนับสนุนทางด้านข้อมูลและประสานงานกับภายนอกชุมชน เพื่อให้กลุ่มญาติผู้เสียชีวิตสามารถยื่นข้อเสนอลี้ภัยต่อรัฐบาลและนายทุนให้ออกมารับผิดชอบต่อการกระทำในเหตุการณ์ครั้งนี้อย่างเป็นทางการ จนได้รับการยอมรับจากรัฐบาล และอนุมัติงบประมาณเพื่อช่วยเหลือญาติผู้เสียชีวิตรายละ 200,000 บาท และทุนการศึกษาบุตรจนถึงระดับอุดมศึกษา

การต่อสู้ของกลุ่มญาติผู้เสียชีวิตยังคงดำเนินต่อไปอย่างไม่หยุดนิ่ง เนื่องจากยังไม่ได้รับความเป็นธรรมจากนายจ้าง พวกเขาจึงต้องพึ่งพากระบวนการยุติธรรมในการดำเนินคดีฟ้องร้องเจ้าของโรงงาน ซึ่งมีทั้งคดีอาญาและแพ่ง จากการติดตามอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 3 ปีกว่าแล้ว การไต่สวนยังอยู่ที่กระบวนการสืบพยานอยู่เช่นเดิม และไม่รู้ว่าจะมีการตัดสินเมื่อไร

การดำเนินคดียังคงดำเนินต่อไปอย่างต้องใช้เวลา แต่สิ่งที่ตามมาหลังจากเหตุการณ์ได้ส่งผลกระทบต่อญาติผู้เสียชีวิตอย่างต่อเนื่อง นั่นคือ การต้องแบกรับภาระครอบครัว อันเนื่องมาจากการหายไปของแรงงานที่เคยอยู่ในครอบครัว ทำให้ขาดรายได้ที่เคยเป็นหลักของครอบครัว ขาดพ่อและแม่ที่อบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดีในสังคม ขาดลูกที่เป็นอนาคตและความหวังในยามแก่เฒ่าและเจ็บป่วยของพ่อแม่ ขาดที่ปรึกษาเมื่อเกิดปัญหาในครอบครัว ขาดร่างกายที่สมบูรณ์ และจิตใจที่เข้มแข็งดังเดิม การสูญเสียที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่เป็นการสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นการสูญเสียความหวังหรือความมั่นคงของชีวิตที่เป็นอนาคตของพวกเขาพร้อมไปด้วย

อาจกล่าวได้ว่า เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้เกิดการสูญเสียต้นทุนทางสังคมเป็นจำนวนมาก และได้สร้างความบอบช้ำซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้คนทุกระดับ ทั้งระดับครอบครัว ชุมชน สังคม มีผลต่อทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ซึ่งไม่สามารถคิดเป็นตัวเงินได้

ปัญหาทั้งหมดเกิดขึ้นจากการพัฒนาประเทศของรัฐ โดยให้นายทุนเข้ามาอภิโยยอย่างไม่จำกัด จนสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้คนในประเทศอย่างมากนั้น นับได้ว่าทั้งรัฐและทุนเป็นผู้สร้างและเป็นผู้ร่วมก่อ อย่างเห็นได้ชัด แต่การรับผิดชอบยังคงปล่อยให้ผู้ได้รับผลกระทบเป็นผู้แบกรับภาระ เช่นเดียวกับหลายๆ กรณี ที่ผ่านมา

รัฐมักใช้กลไกในการประนีประนอมเพื่อลดกระแสความขัดแย้ง และเป็นวิธีการที่จะหยุดการเคลื่อนไหวของผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยใช้งบประมาณแผ่นดินมาจัดการปัญหา มากบ้างน้อยบ้าง ตามแต่ว่ากลุ่มผู้เดือดร้อนจะมีความเข้มแข็งในการต่อสู้เรียกร้องในครั้งนั้นแค่ไหน แล้วเรื่องก็จะจบลงเหมือนไม่มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น คือ นายจ้างหรือผู้กระทำผิดยังคงลอยนวล